

شىنجاڭ ئىجتىمائىي پەنلەر تەتقىقاتى

پەسىللىك ئۇنىۋېرسال ئىلمىي ژۇرنال

2006 - يىللىق 1 - سان (ئومۇمىي 98 - سان)

تەھرىر ھەيئەتلەر مۇدىر ھەيئەت:

ئابدۇرازاق تۆمۈر مۇئاۋىن مۇدىر ھەيئەتلەر:

ئابدۇرازاق سايم، گوتەيشەن ھەيئەتلەر؛ ئاۋۇت توختى، ئابدۇشۈكۈر تۇردى، تاھىرجان مۇھەممەد، ئارسلان ئابدۇللا، ئابلىكىم ھەسەن، ئادىل خالىق، ئابلەت نۇردۇن، ئىسلامجان شېرىپ، ئابدۇرېھىم خالىق، نۇرمۇھەممەت توختى، ھەبىيۇللا ئابدۇسالام، پەرھات جىلان باش كاتىپ: ئابلىز مامۇت

باش مۇھەررىر: ئابدۇرازاق تۆمۈر

مۇئاۋىن مەسئۇل مۇھەررىر: ئابلىز مامۇت

بۇ ساننىڭ ئىجرائىي تەھرىرى: پەرھات غايپار

ھەر پەسىلنىڭ ئاخىرقى ئېيىنىڭ 5-كۈنى نەشرىدىن چىقىدۇ

بۇ ساندا

سىياسىي، ئىقتىساد تەتقىقاتى

- دېڭ شياۋپىڭنىڭ سوتسىيالىزمنىڭ ماھىيىتى نەزەرىيىسى ئۈستىدە تەھلىل ..... ئالىنۇر ئابلىز ئارزىگۈل ئوسمان 1
- كەسىپلەر توپىنى شەكىللەندۈرۈش — شىنجاڭنىڭ ناھىيە، رايون ئىقتىسادىنى تەرەققىي قىلدۇرۇشنىڭ يېڭىچە يولى ..... ئا. قۇربانھاجى ئا. مىجىت 10
- شەھەرلىشىش بىلەن مىللىي مەدەنىيەتنىڭ مۇناسىۋىتى توغرىسىدا ..... گۈلباھار مۇھەممەد تۇردى 14
- ئورۇن جىنايى جاۋابكارلىقىنى سۈرۈشتۈرۈش تەرتىپىدە دىققەت قىلىدىغان بىر نەچچە مەسىلە توغرىسىدا ..... ئىپارگۈل يۈسۈپ 17

تارىخ، دىن تەتقىقاتى

- تارىم ئويمانلىقىنىڭ چېتىدىكى رايونلاردا مىللەتلەرنىڭ قوشۇلۇشى ھەمدە ئۇيغۇر مىللىتىنىڭ شەكىللىنىشى ۋە تەرەققىياتى ..... مياۋ پۇشېڭ 22
- «تۈركىي تىللار دىۋانى» دا خاتىرىلەنگەن تۈركىي تىللىق قوۋملار ئۈستىدە بايان ..... ئەلى غۇپۇر 34
- زورۇئاستىر دىنىنىڭ ئوتتۇرا ئاسىيادا بارلىققا كېلىشى ۋە گۈللىنىشى ..... نۇرمۇھەممەد توختى كۈنەستېكىن 41

مەدەنىيەت تەتقىقاتى

- يەر شارلىشىش ۋە مەدەنىيەتلەر دىئالوگى ..... دۇۋبېيىڭ 57
- «تۈركىي تىللار دىۋانى» نىڭ ئېلىمىزدىكى تەتقىقات ئەھۋالىدىن ئومۇمىي بايان ..... تاھىرجان مۇھەممەد 69
- مەدەنىيەت ئىنسانشۇناسلىقى نۇقتىسىدىن «تۈركىي تىللار دىۋانى» دىكى نان مەدەنىيەتتىمىزگە دائىر بايانلار ئۈستىدە مۇلاھىزە ..... مۇرات ئەزىزى 78
- ئۇيغۇرلارنىڭ ئەنئەنىۋى نان مەدەنىيىتى توغرىسىدا ..... جۈرئەت ئابدۇخېلىل 86

تىل ئەدەبىيات تەتقىقاتى ۋە باشقىلار

- چاغاتاي ۋە تۆمۈرييلەر دەۋرىدىكى ئۇيغۇر كلاسسىكىلىرىنىڭ ئىجادىيەت پىسخىكىسى ۋە سوفىزم
92 ئىقبال تۇرسۇن.....
- ئىسلاھات، ئېچىۋېتىش مەزگىلىدىكى ئۇيغۇر ئەدەبىي تەنقىدچىلىكى توغرىسىدا قىسقىچە مۇلاھىزە
99 شاۋكەت ئىلاخۇن.....
- ئىسلام دىنىنىڭ ئۇيغۇر ئەدەبىياتىغا كۆرسەتكەن تەسىرى توغرىسىدا ..... گۆھەرنىسا 104
20-ئەسىر ئۇيغۇر ئەدەبىياتى بىلەن رۇس ئەدەبىياتىنىڭ مۇناسىۋىتى ھەققىدە دەسلەپكى ئىزدىنىش .....
109 خالمۇرات ئىمىن.....
- لاتىن ھەرپلىرى ئاساسىدىكى ئۇيغۇر يېڭى يېزىقى ھەققىدە ..... كۈرەش تاھىر 114
ياش - ئۆسمۈرلەرگە ئەخلاق تەربىيىسىنى كۈچەيتىش توغرىسىدا ..... رەيھانگۈل مۇسا 121
ئوقۇتقۇچىلارنىڭ ساپاسى ھەققىدە مۇلاھىزە ..... گۈلبوستان مامۇت 123

ئاپتورلار سەمگە:

- زۇرنىلىمىزغا ماقالە ئەۋەتمەكچى بولسىڭىز، تۆۋەندىكىلەرگە دىققەت قىلىڭ:
1. زۇرنىلىمىزغا ئەۋەتىلگەن ماقالىلەرنىڭ سانى كۆپ، راسخوت ۋە ئادەم كۈچى چەكلىك بولغاچقا، ماقالە قايتۇرۇلمايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن، ئاپتورلارنىڭ كۆپىيە ساقلىشىنى تەۋسىيە قىلىمىز.
  2. ئاپتورلارنىڭ ماقالىنى كومپيۇتېر (ئەل كاتىپ سىستېمىسى) دا ئۇرغۇزۇپ، يۇمشاق دىسكىسى بىلەن بىللە ئەۋەتىپ بېرىشىنى ياكى ئېلېكترونلۇق پوچتا يوللانمىسى (zysabliz@56.com) غا يوللىشىڭىزنى ئۈمىد قىلىمىز.
  3. ئالاقىلىشىشقا قۇلايلىق بولسۇن ئۈچۈن، ئاپتورلارنىڭ ئادرېس ۋە تېلېفون نومۇرىنى ماقالىغا تولۇق، ئېنىق يېزىشىنى ئۈمىد قىلىمىز. خىزمىتىمىزگە ماسلاشقايسىزلىر!
- ماقالە ئەۋەتكەن! مۇشتەرى بۇلۇڭ!

«شىنجاڭ ئىجتىمائىي پەنلەر تەتقىقاتى» ژۇرنىلى ئۇيغۇر تەھرىر بۆلۈمى

ئېلان تىجارىتى گۇۋاھنامىسى نومۇرى: 6500006000035

شىنجاڭ ئىجتىمائىي پەنلەر تەتقىقاتى

پەسىللىك ئۆتۈپرسال ئىلمىي ژۇرنال

2006 - يىللىق 2 - سان (ئومۇمىي 99 - سان)

تەھرىر ھەيئەتلەر مۇدىر ھەيئەت:

ئابدۇرازاق تۆمۈر

مۇئاۋىن مۇدىر ھەيئەتلەر:

ئابدۇرازاق سايم، گوتەيشەن

ھەيئەتلەر: ئاۋۇت توختى،

ئابدۇشۈكۈر تۇردى، تاھىرجان

مۇھەممەد، ئارسلان ئابدۇللا،

ئابدلىكم ھەسەن، ئادىل خالىق،

ئابدلەت نۇردۇن، ئىسلامجان

شېرىپ، ئابدۇرېھىم خالىق،

نۇرمۇھەممەت توختى،

ھەبىبۇللا ئابدۇسالام، پەرھات

جانان

باش كاتىپ: ئابدلىز مامۇت

باش مۇھەررىر:

ئابدۇرازاق تۆمۈر

مۇئاۋىن مەسئۇل مۇھەررىر:

ئابدلىز مامۇت

بۇ ساننىڭ ئىجرائىي تەھرىرى:

دىلارە خەمەت

ھەر پەسىلنىڭ ئاخىرقى ئېيىنىڭ

5-كۈنى نەشرىدىن چىقىدۇ

بۇ ساندا

سىياسىي، ئىقتىساد ۋە قانۇن تەتقىقاتى

زامانىۋى يېزا ئىگىلىكىنى تەرەققىي قىلدۇرۇش قەدىمىنى تېزلىتىپ، سوتسىيالىستىك يېزا قۇرۇشنى ئىلگىرى سۈرەيلى..... دۇچىڭلىن 1 شىنجاڭنى غەربىي رايون بويىچە «ساياھەتچىلىكتە كۈچلۈك رايون» قىلىپ قۇرۇپ چىقىش ھەققىدە مۇلاھىزە ..... نەئىم ياسىن 11 كارخانا مەدەنىيىتىنىڭ مەزمۇنى ۋە ئۇنى بەرپا قىلىشنىڭ ئۇسۇلى ھەققىدە مۇلاھىزە ..... ھۆرنىسا قاسىم 15 ئىختىساس ئىگىلىرىنىڭ مىللىي رايون ئىقتىسادى تەرەققىياتىدا تۇتقان ئورنى ۋە رولى ..... سالامەت ئاسىم 20 ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئاخبارات ۋاسىتىلىرىدىكى قانۇن - تۈزۈم خەۋەرلىرى ۋە پروگراممىلىرىنىڭ تەرەققىياتى توغرىسىدا ..... فېردون پەتتار 22

تارىخ تەتقىقاتى

ئىدىقۇت ئۇيغۇر خانلىقىنىڭ مالغا ئالماشتۇرۇشتىن پۇلنى ئوبوروت قىلىشقا ئۆتكەنلىكى توغرىسىدا ..... ھەبىبۇللا خوجا لەمجىنى 28 خوجىلار ھاكىمىيەت تارتىۋېلىشتىن بۇرۇنقى يەكەن خانلىقى بىلەن جۇڭغار خانلىقىنىڭ سىياسىي، ئىجتىمائىي ۋە زىيىتى ..... ئەخمەتجان ھەسەن 35 ئۇلۇغ ياۋچىلارنىڭ غەربكە كۆچكەندىن كېيىن قۇرغان خانلىقىنىڭ پايتەختى ھەققىدە مۇلاھىزە ..... ئىسمائىل چاغرى 45 «ئاپاق خوجا» دېگەن نامنىڭ كېلىپ چىقىشى توغرىسىدا قىسقىچە مۇلاھىزە ..... دولقۇن ئابدۇرېھىم 49

مەدەنىيەت تەتقىقاتى

مەدەنىيەتلەر دىئالوگىنىڭ تىل چېگرىسى: يەر شارلىشىش ۋە كۆپ خىللىشىش ..... دۇۋبېمىڭ 53 مەدەنىيەتلەر دىئالوگى ۋە بۇ ھەقتىكى تەتقىقاتلار ... ماخمۇت ئابدۇۋېلى 64 ئۇيغۇر ئەنئەنىۋى سەھنە كىيىملىرى ۋە ئۇنىڭ بۈگۈنكى تەرەققىيات ئەھۋالى ..... ئابدە ئىبراھىم 71 ئۇيغۇرلاردىكى «تۆت تادۇ» قارىشى ۋە قەدىمكى ئوتتۇرا تۈزلەڭلىك مەدەنىيىتىدىكى «بەش ئاناسىر» قارىشى ھەققىدە ..... ئابدلىكم ئالاۋۇدۇن 76

دولان مەشرەپ - مۇقاملىرىدىن قەدىمكى ئۇيغۇرلارنىڭ ئوۋچىلىق مەدەنىيىتىگە نەزەر .....
..... ھەبىبۇللا ئابدۇسالام 84

تىل - ئەدەبىيات تەتقىقاتى

لوپنۇللا مۇتەللىپنىڭ ئەدەبىيات قارشى ھەققىدە تەتقىقات ..... كېرىمجان ئابدۇرېھىم 90
ئۇيغۇر ھازىرقى زامان ئەدەبىياتى تارىخىدىكى ئەدىبلەرنىڭ ئىجادىيەت روھى ..... ئەنۋەر ھوشۇر 94
سۆزلەردىن توغرا پايدىلىنىپ، تىلنىڭ ئىستىلىستىكىلىق ئۈنۈمىنى يۇقىرى كۆتۈرۈش توغرىسىدا .....
..... تۇرىنسا روزى 101
ھايۋانات ناملىرىنىڭ مەدەنىيەت مەنىسى ۋە ئىستېمالى توغرىسىدا ..... ئايشەمگۈل ئابدۇرېشىت 106
ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلى بىلەن قەدىمكى زامان ئۇيغۇر تىلىنىڭ فونېتىكا جەھەتتىكى پەرقلىرى .....
..... رەشىدە مامۇت 111

مائارىپ تەتقىقاتى ۋە كۈتۈپخانىچىلىق

ئوقۇغۇچىلارغا بولغان سىياسىي - ئىدىيىۋى خىزمەتنى ياخشى ئىشلەش توغرىسىدا ..... مىجىت ھىمىت 115
مىللىي ئالىي مائارىپنى تەرەققىي قىلدۇرۇش توغرىسىدا قىسقىچە مۇلاھىزە ..... گۈلشەن مەمتىمىن 119
ھازىرقى زامان كۈتۈپخانىچىلىقىنىڭ مۇلازىمەت شەكلىدىكى ئۆزگىرىشلەر ھەققىدە قىسقىچە مۇلاھىزە ....
..... گۈلزار مەمتىمىن 121

ئاپتورلار سەمگە:

زۇرنىلىمىزغا ماقالە ئەۋەتمەكچى بولسىڭىز، تۆۋەندىكىلەرگە دىققەت قىلىڭ:

1. زۇرنىلىمىزغا ئەۋەتىلگەن ماقالىلەرنىڭ سانى كۆپ، راسخوت ۋە ئادەم كۈچى چەكلىك بولغاچقا، ماقالە قايتۇرۇلمايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن، ئاپتورلارنىڭ كۆپىيە ساقلىشىنى تەۋسىيە قىلىمىز.
2. ئاپتورلارنىڭ ماقالىنى كومپيۇتېر (ئەل كاتىپ سىستېمىسى) دا ئۇرغۇزۇپ، يۇمشاق دېسكىسى بىلەن بىللە ئەۋەتىپ بېرىشىنى ياكى ئېلېكترونلۇق پوچتا يوللانمىسى (zzsabliz@56.com) غا يوللىشىڭىزنى ئۈمىد قىلىمىز.
3. ئالاقىلىشىشقا قۇلايلىق بولسۇن ئۈچۈن، ئاپتورلارنىڭ ئادرېس ۋە تېلېفون نومۇرىنى ماقالىغا تولۇق، ئېنىق يېزىشىنى ئۈمىد قىلىمىز. خىزمىتىمىزگە ماسلاشقايسىز، ماقالە ئەۋەتىڭ! مۇشتەرى بۇلۇڭ!

«شىنجاڭ ئىجتىمائىي پەنلەر تەتقىقاتى» ژۇرنىلى ئۇيغۇر تەھرىر بۆلۈمى

ئېلان تىجارىتى گۇۋاھنامىسى نومۇرى: 6500006000035

شىنجاڭ ئىجتىمائىي پەنلەر تەتقىقاتى

پەسىللىك ئۈنۈمۈرسال ئىلمىي ژۇرنال

2006 - يىللىق 3 - سان (ئومۇمىي 100 - سان)

تەھرىر ھەيئەتلەر مۇدىر ھەيئەت:

ئابدۇرازاق تۆمۈر مۇئاۋىن مۇدىر ھەيئەتلەر:

ئابدۇرازاق سايم، كوتەيشەن ھەيئەتلەر: ئاۋۇت توختى، ئابدۇشۈكۈر تۇردى، تاھىرجان مۇھەممەد، ئارسلان ئابدۇللا، ئابلىكىم ھەسەن، ئادىل خالىق، ئابلەت نۇردۇن، ئىسلامجان شېرىپ، ئابدۇرېھىم خالىق، نۇرمۇھەممەت توختى، ھەبىبۇللا ئابدۇسالام، پەرھات جىلان

باش كاتىپ: ئابلىز مامۇت

باش مۇھەررىر:

ئابدۇرازاق تۆمۈر

مۇئاۋىن مەسئۇل مۇھەررىر:

ئابلىز مامۇت

بۇ ساننىڭ ئىجرائىي تەھرىرى:

مۇھەممەدجان مۆمىن ھەر پەسىلنىڭ ئاخىرقى ئېيىنىڭ 5-كۈنى نەشرىدىن چىقىدۇ

بۇ ساندا

شىنجاڭدىكى ئاز سانلىق مىللەتلەرنىڭ ئېسىل مەدەنىيەت ئەنئەنىلىرىنى گۈللەندۈرۈپ ۋە تەرەققىي قىلدۇرۇپ، جۇڭخۇا مىللەتلىرىنىڭ مەدەنىيەت خەزىنىلىرىنى بېيىتايلى

..... ئىسمائىل تىلىۋالدى 1 ئۇيغۇر، قازاق، قىرغىز، ئۆزبېك، تاجىك ئەدەبىياتى تارىخىنى تەتقىق قىلىش خىزمىتىدىن قىسقىچە دوكلات ..... ئابدۇرازاق تۆمۈر 4 «ئۇيغۇر ئەدەبىياتى تارىخى» ھەققىدە ..... ئازات سۇلتان 8

سىياسىي - نەزەرىيە تەتقىقاتى

ئىلمى تەرەققىيات قارىشىنى ئومۇميۈزلۈك ئەمەلىيلەشتۈرۈپ، مىللەتلەرنىڭ ئورتاق گۈللىنىشىنى ئىلگىرى سۈرەيلى ..... ئاۋۇت توختى 11 شىنجاڭدا سوتسىيالىستىك يېڭى يېزا قۇرۇش توغرىسىدا قىسقىچە مۇلاھىزە ..... روشەنگۈل مىجىت ئالىمجان ئابلەت 15 دۆلىتىمىزدىكى چىرىكلىك ھادىسىلىرىنىڭ ئىدىيىۋى مەنبەسى ۋە تەدبىرى ھەققىدە پەلسەپىۋى مۇلاھىزە ..... ئابدۇغېنى ئىلاخۇن 20

ئىقتىساد، قانۇن تەتقىقاتى

ئەمگەك ماجىرالىرى دېلولىرىنى قوبۇل قىلىشنىڭ دائىرىسى ۋە دەۋالاشقۇچىلارنىڭ سۈبېيىكتلىق سالاھىيىتىنى بېكىتىش توغرىسىدا ..... شاۋكەت ئابلىمىت 23 شىنجاڭدىكى شەھەر ئاھالىلىرىنىڭ كىرىم تەقسىماتىغا چېتىلىدىغان بىر قانچە مەسىلە توغرىسىدا ..... دىلنۇر ھاشىم 26 پۇقرالارنىڭ قانۇن ئېڭىنى ئۆستۈرۈشنىڭ مۇھىملىقى توغرىسىدا ..... مەدەنىيەت ئىمىن 31

تارىخ، دىن تەتقىقاتى

جۇڭگو ئۇيغۇر تارىخ - مەدەنىيىتى تەتقىقات جەمئىيىتىنىڭ 4 - نۆۋەتلىك ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنى ئېچىلدى ..... 34 خۇنەن ئۇيغۇرلىرىنىڭ تارىخى، ھازىرقى ئەھۋالى ۋە مەدەنىيىتى ھەققىدە ..... ئا. سايم ئە. غوپۇر ھ. خوجا ت. روزى ك. تاھىر 36 ئەنگلىيە ۋە چار روسىيىنىڭ كېيىنكى مەزگىلدىكى ياقۇپبەگ ھاكىمىيىتى بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى ..... شى ساڭجىن 45

- قەدىمكى ئۇيغۇرلارنىڭ مائارىپ تارىخى ئۈستىدە ئىزدىنىش..... غەيرەتجان ئوسمان 52
 ئورخۇن ئۇيغۇر خانلىقىنىڭ ھاكىمىيەت تەشكىلى ۋە ئەمەل - مەنسەپ نامى ھەققىدە ..... جۈرئەت سېتىۋالدى 60
 «داموللا» سۆزى ھەققىدە ئىزدىنىش ..... شەمشىدىن ھاجى 62

مەدەنىيەت تەتقىقاتى

- خانىتىگۈننىڭ دۇنياسى ..... خالاد مىللىر 65
 ئۇيغۇر ناخشا - ئۇسسۇل سەنئىتىنىڭ ئەنئەنىۋىلىكى ۋە ئۇنىڭ زامانىۋىلىق بىلەن بولغان
 مۇناسىۋىتى ھەققىدە ..... چىمەن نەجمىدىن 76
 كۆكيارلىقلارنىڭ بىر قىسىم ئۆرپ - ئادەت ئۆزگىچىلىكلىرى توغرىسىدا ..... ئابلىمىت ياسىن 82

تىل - ئەدەبىيات، كۈتۈپخانا تەتقىقاتى

- ئۇيغۇر تىلىدىكى تىنىش بەلگىلىرى ۋە ئۇلارنىڭ قوللىنىلىشى ..... غەيرەت ئابدۇرەھمان ئوزغار 87
 لۇغەتچىلىك ھەققىدە ..... كۈرەش تاھىر 96
 ئۇيغۇر ئون ئىككى مۇقامى تېكىستلىرى ئۈستىدە سېلىشتۇرما تەتقىقات ئېلىپ بېرىشنىڭ رىئال ئەھمىيىتى
 ھەققىدە ..... ئابدۇرەئوپ تەكىلماكانى 103
 دۇنيا مەدەنىيىتى تەسىرىدىكى يېڭى دەۋر ئۇيغۇر ئەدەبىياتى ھەققىدە قىسقىچە مۇلاھىزە ..... ئارزىگۈل نۇراپ 109
 رىزۋانگۈل يۈسۈپ ھېكايىلىرىنىڭ تىل ئالاھىدىلىكى ھەققىدە قىسقىچە مۇلاھىزە ..... گۈلشەن بەسىر 112
 ئىدىقۇت ئۇيغۇر خانلىقى دەۋرى ئەدەبىياتىدىكى نېستورى دىنى بىلەن باغلىق بولغان ئەدەبىي ئەسەرلەرگە
 ئېنىقلىما ..... ئىسمائىل تۆمۈرى 119
 بىلىم ئىگىلىكى دەۋرىدىكى كۈتۈپخانا باشقۇرۇش ھەققىدە ..... ماھىرە ئابدۇغېنى 123
 ئوقۇتقۇچىلارنىڭ كەسپىي ساپاسى ھەققىدە ..... رەشىدە تاھىر 126

ئاپتورلار سەمگە:

زۇرنىلىمىزغا ماقالە ئەۋەتمەكچى بولسىڭىز، تۆۋەندىكىلەرگە دىققەت قىلىڭ:

1. زۇرنىلىمىزغا ئەۋەتىلگەن ماقالىلەرنىڭ سانى كۆپ، راسخوت ۋە ئادەم كۈچى چەكلىك بولغاچقا، ماقالە قايتۇرۇلمايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن، ئاپتورلارنىڭ كۆپىيە ساقلشنى تەۋسىيە قىلىمىز.
  2. ئاپتورلارنىڭ ماقالىنى كومپيۇتېر (ئەل كاتىپ سىستېمىسى) دا ئۇرغۇزۇپ، يۇمشاق دېسكىسى بىلەن بىللە ئەۋەتىپ بېرىشنى ياكى ئېلېكترونلۇق پوچتا يوللانمىسى (zszabliz@56.com) غا يوللىشىڭىزنى ئۈمىد قىلىمىز.
  3. ئالاقىلىشىشقا قۇلايلىق بولسۇن ئۈچۈن، ئاپتورلارنىڭ ئادرېس ۋە تېلېفون نومۇرىنى ماقالىغا تولۇق، ئېنىق يېزىشنى ئۈمىد قىلىمىز. خىزمىتىمىزگە ماسلاشقايسىزىلەر!
- ماقالە ئەۋەتىڭ! مۇشتەرى بۇلۇڭ!

«شىنجاڭ ئىجتىمائىي پەنلەر تەتقىقاتى» ژۇرنىلى ئۇيغۇر تەھرىر بۆلۈمى

شىنجاڭ ئىجتىمائىي پەنلەر تەتقىقاتى

پەسىللىك ئۇنىۋېرسال ئىلمىي ژۇرنال

2006 - يىللىق 4 - سان (نومۇمى 101 - سان)

تەھرىر ھەيئەتلەر

مۇدىر ھەيئەت:

ئابدۇرازاق تۆمۈر

مۇئاۋىن مۇدىر ھەيئەتلەر:

ئابدۇرازاق سايىم، گوتەيشەن ھەيئەتلەر: ئاۋۇت توختى،

ئابدۇشۈكۈر تۇردى، تاھىرجان

مۇھەممەد، ئارىسلان ئابدۇللا،

ئابدۇلكىم ھەسەن، ئادىل خالىق،

ئابدۇلەت نۇردۇن، ئىسلامجان

شېرىپ، ئابدۇرېھىم خالىق،

نۇرمۇھەممەت توختى،

ھەبىبۇللا ئابدۇسالام، پەرھات

جىلان

باش كاتىپ: ئابدۇ مامۇت

باش مۇھەررىر:

ئابدۇرازاق تۆمۈر

مۇئاۋىن مەسئۇل مۇھەررىر:

ئابدۇ مامۇت

بۇ ساننىڭ ئىجرائىي تەھرىرى:

رەشىدە مامۇت

ھەر پەسىلنىڭ ئاخىرقى ئېيىنىڭ

5 - كۈنى نەشرىدىن چىقىدۇ

بۇ ساندا

سىياسى - نەزەرىيە، ئىقتىساد تەتقىقاتى

دېڭ شياۋپىڭنىڭ پارتىيىنىڭ ئىلغارلىقىنى كۈچەيتىش ئىدىيىسى توغرىسىدا ئابدۇغېنى قۇربانھاجى 1

بىلىم ئىگىلىكىنىڭ بوغالتىرلىققا كۆرسىتىدىغان تەسىرى توغرىسىدا

رەنا ئوسمان 8

شىنجاڭنىڭ مىللىي ئىقتىسادى تەرەققىياتىدا ساقلىنىۋاتقان مەسىلىلەر ۋە

ئۇنى ھەل قىلىش تەدبىرلىرى توغرىسىدا مۇلاھىزە ياسىن غۇلام 12

قانۇن تەتقىقاتى

تاۋار ئۆي سودىسىدا ئىستېمالچىلار ھوقۇق - مەنپەئىتىنىڭ قوغدىلىشى

توغرىسىدا... فېردۇن پەتتار 15

ئاپتونوم رايونىمىزدا ئىناق جەمئىيەت بەرپا قىلىشتا قانۇنىي جەھەتتىن

كاپالەتلەندۈرۈشكە تېگىشلىك بەزى مەسىلىلەر ھەققىدە... ئىلىيار ئابدۇل 20

ئادۋوكاتلار جىنايىتى ئىشلار بويىچە ئاقلاشقا قاتناشقاندا دىققەت قىلىشقا

تېگىشلىك ئىشلار... ئالىم قادىر 25

ھازىر يولغا قويۇلۇۋاتقان «قانۇنلۇق نىكاھلىنىش يېشى»

ھەققىدە مۇلاھىزە... سالامەت ئاسىم 28

تارىخ، دىن تەتقىقاتى

قاراخانىيلارنىڭ ئەجدادلىرى ھەققىدىكى رىۋايەت توغرىسىدا تارىخىي

شەرھ... خۇا تاۋ 31

غەرب ئالىملىرىنىڭ لوپنۇر كۆلى ھەققىدىكى بەس - مۇنازىرىسى

ماخمۇت ئابدۇۋېلى 38

قەدىمكى ئۇيغۇرلارنىڭ شاراب ئىشلەش تېخنىكىسى توغرىسىدا

مۇھەممەدجان مۇمىن 44

ئىسلامىيەتتىكى ئىچكى ئىختىلاپنىڭ كېلىپ چىقىشى ۋە ئۇنىڭ ئىسلام

دۇنياسىغا كۆرسەتكەن تەسىرى توغرىسىدا... پەرھات غاپپار 50

«دىن ئىشلىرى نىزامى» نى ئىزچىللاشتۇرۇپ، دىن ئىشلىرىنى قانۇن بويىچە

باشقۇرۇش توغرىسىدا... ھەبىبۇللا خوجا لەمجىنى 56

مەدەنىيەت تەتقىقاتى

خۇنەن ئۇيغۇرلىرىنىڭ تارىخى، ھازىرقى ئەھۋالى ۋە مەدەنىيىتى .....
63 تاھىر ك. روزى ت. خوجا ت. غوپۇر ھ. سايم ئە. ئا. سايم ئە. غوپۇر ھ. خوجا ت. روزى ك. تاھىر 63
تۇردى ئاخۇن ئاكا ئېيتقان «ئۇيغۇر ئون ئىككى مۇقام تېكىستلىرى» ھەققىدە ..... ئابدۇشۈكۈر تۇردى 71

تىل تەتقىقاتى

«تۈركىي تىللار دىۋانى» دىكى يۇنان تىلى سۆزلۈكلىرى ھەققىدە قىسقىچە تەھلىل ..... ئا. قاسىم ئە. تۇنىياز 78
ئۇيغۇر تىلى قاغىلىق شېۋىسى سۆزلىرىنىڭ بەزى ئالاھىدىلىكلىرى ..... ئېرزىجان ھەسەن 82
قۇمۇل شېۋە سۆزلىرىدىن بىر قىسمىنى ئەدەبىي تىلغا كىرگۈزۈش توغرىسىدا ئويلىغانلىرىم .....
90 مەريەم مەتتۇرسۇن
ئۇيغۇر ئېغىز تىلىدا ساقلىنىۋاتقان بەزى مەسىلىلەر توغرىسىدا ..... ئايىشە مەگۈل ئابدۇرىشىت 94
خەنزۇ تىلى ۋە ئۇيغۇر تىلىدىكى رەڭ سۆزلىرى توغرىسىدا ..... گۈلنۇر پەرھات 100

ئەدەبىيات تەتقىقاتى

ئۇيغۇر خەلق قوشاقلىرىنىڭ تۈرلەرگە بۆلۈنۈشى توغرىسىدا قايتا ئىزدىنىش ..... زۇمرەت غاپپار 106
«مەجالسۇن - نەفائىس» تا ئىپادىلەنگەن ئەدەبىي تەنقىد قاراشلىرى ..... ئابدۇغۇپۇر مۇھەممەد تۆمۈرى 113
رىئالىزمنىڭ يېڭى تارىمىقى — سېھرى رىئالىزم بىلەن پىسخىك رىئالىزم توغرىسىدا يېڭى
ئىزدىنىش ..... باتۇر مەخسۇت 117
مۇھەممەد بىننى ئابدۇللا خاراباتى ۋە ئۇنىڭ ئادىل پادىشاھ، زالىم پادىشاھ توغرىسىدىكى
قاراشلىرى ھەققىدە ..... ئايگۈل ئابدۇرەھىم 122

ئاپتورلار سەمگە:

زۇرنىلىمىزغا ماقالە ئەۋەتمەكچى بولسىڭىز، تۆۋەندىكىلەرگە دىققەت قىلىڭ:

1. زۇرنىلىمىزغا ئەۋەتىلگەن ماقالىلەرنىڭ سانى كۆپ، راسخوت ۋە ئادەم كۈچى چەكلىك بولغاچقا، ماقالە قايتۇرۇلمايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن، ئاپتورلارنىڭ كۆپىيە ساقلىشىنى تەۋسىيە قىلىمىز.
2. ئاپتورلارنىڭ ماقالىنى كومپيۇتېر (ئەل كاتىپ سىستېمىسى) دا ئۇرغۇزۇپ، يۇمشاق دېسكىسى بىلەن بىللە ئەۋەتىپ بېرىشىنى ياكى ئېلېكترونلۇق پوچتا يوللانمىسى (zszabliz@56.com) غا يوللىشىڭىزنى ئۈمىد قىلىمىز.

3. ئالاقىلىشىشقا قۇلايلىق بولسۇن ئۈچۈن، ئاپتورلارنىڭ ئادرېس ۋە تېلېفون نومۇرىنى ماقالىغا تولۇق، ئېنىق يېزىشىنى ئۈمىد قىلىمىز. خىزمىتىمىزگە ماسلاشقايسىزلىرى!
ماقالە ئەۋەتىڭ! مۇشتەرى بۇلۇڭ!

«شىنجاڭ ئىجتىمائىي پەنلەر تەتقىقاتى» ژۇرنىلى ئۇيغۇر تەھرىر بۆلۈمى

ئېلان تىجارىتى گۇۋاھنامىسى نومۇرى: 6500006000035